

Ifous yttrande över slutbetänkande Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring, SOU 2018:19

Diarienummer: U2018/01074/UH

Till
Utbildningsdepartementet

Inledning

Ifous, Innovation forskning och utveckling i skola och förskola, är ett fristående, icke-vinstutdelande forskningsinstitut vars verksamhet finansieras av sina medlemmar, de flesta skolhuvudmän. Ifous har i dag ca 140 medlemmar. Ifous identifierar behov av, driver och sprider forskning och utveckling utgående från skolprofessionernas behov. För närvarande driver Ifous fem FoU-program där totalt nästan tusen lärare, rektorer och skolchefer arbetar tillsammans med forskare för att utveckla sin undervisning.

Ifous är inte officiell remissinstans men vi vill mot bakgrund av vår erfarenhet av forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) i samverkan mellan forskning och praktik inlämna våra synpunkter. Vårt inspel berör de frågor i slutbetänkandet som har bäring på vår verksamhet.

Sammanfattning av Ifous synpunkter

- Ifous välkomnar det begrepp "praktikutvecklande forskning" som utredaren förslår att använda i stället för det mer otydliga "praktiknära", men undrar varför det inte genomgående används i slutbetänkandet.
- Ifous välkomnar utredarens rekommendation att stärka skolhuvudmännens medverkan i praktikutvecklande forskning genom att uppmuntra dem att ha en varaktig ingång för samverkan och ett stöd för att integrera resultat från det systematiska kvalitetsarbetet, exempelvis genom att på ett genomtänkt sätt använda forskarutbildade medarbetare.
- Ifous välkomnar utredarens förslag att låta skolhuvudmän vara medelsförvaltare, och föreslår att de även ska kunna vara det i samverkan och genom ombud – såsom exempelvis forskningsinstitut.
- Ifous instämmer i utredarens rekommendation att öka medelstillelningen för praktiknära forskning, men vill understryka vikten av att tydligt definiera vilken forskning som avses. Ifous föreslår att Skolforskningsinstitutet vid sidan av sitt uppdrag att ta fram kunskapsöversikter får ett utökat uppdrag att finansiera praktikutvecklande forskning samt att Vinnova uppdras att utforma utlysningar för innovativ praktikutvecklande forskning i samverkan.

Nedan beskrivs våra ställningstaganden mer utförligt.

Kap. 2.5 Praktiknära forskning

Utredaren konstaterar att begreppet praktiknära forskning tolkas på olika sätt av olika aktörer och instanser och att det dessutom förekommer en mängd andra begrepp. För att tydligare uttrycka att forskningens resultat ska leda till en förflyttning av praktikens forskningsgrund och till att praktiken utvecklas, menar utredaren att begreppet ”praktikutvecklande forskning” vore tydligare och mer definierande att använda.

Ifous erfarenhet av flera års arbete med forskning och utvecklingsarbete i samverkansform är att innebörden av ”praktiknära” varierar stort särskilt mellan forskare och forskargrupper – men även mellan finansiärer av forskning. Medan somliga ser forskning som studerar lärares verksamhet och praktik som praktiknära menar andra att forskningen för att vara ”praktiknära” ska utföras av lärare själva – eller åtminstone aktivt involvera lärare i forskningsprocessen. Också begreppet ”behovsstyrd” eller ”behovsmotiverad” har sina begränsningar i att det ofta är otydligt vem som har behov och vem som ges möjlighet att uttrycka dem.

Ifous anser i likhet med utredaren att begreppet ”praktikutvecklande” är betydligt bättre då det ger tydligt uttryck för syftet. Vi ställer oss därför frågande till varför detta begrepp inte används i slutbetänkandet efter att det diskuterats i kapitlet 2.5.

Kap 11.2 Utredningens rekommendationer

11.2.1 Rekommendationer för att stärka skolhuvudmännens medverkan i praktiknära forskning

Ifous instämmer i flera av utredarens utgångspunkter för de förslag som lämnas men ser ett genomgående problem i att realisera dem överallt då skolhuvudmän har mycket olika förutsättningar. Att ha en tydlig och varaktig ingång för samverkan kring praktiknära forskning, och ett tydligt och varaktigt stöd för att integrera resultat i verksamheten är en god och viktig målsättning. Ifous erfarenhet är dock att små huvudmän kan ha svårt att avsätta resurser för dessa ändamål men när de går samman med andra huvudmän och gemensamt använder sig av en samordnande funktion blir utfallet större. Uppmuntran i form av att exempelvis samla och presentera goda exempel på eller ge möjligheter till erfarenhetsutbyte skulle därför kunna vara användbart och gynnsamt för huvudmännen. Ett sådant uppdrag skulle med fördel kunna ges till en fristående aktör med god kännedom om skolhuvudmännens behov och förutsättningar, såsom Ifous.

Utredaren understryker särskilt vikten av att ta tillvara forskarutbildade lärares kompetens. Ifous ställer sig bakom detta men vill samtidigt varna för att belasta dessa nyckelpersoner med all den administration som samverkan med andra – skolhuvudmän såväl som forskare – ofta innebär. Koordinering och hantering av allt från tidsbokning till personuppgifter och samtycken kräver resurser, infrastruktur, rutiner och kunskap. I det fall att lagstiftaren överväger en reglering av skolhuvudmannens ansvar för medverkan i praktiknära forskning uppmanar Ifous att noga överväga hur sådana arbetsuppgifter ska hanteras. Även här kan det effektivaste sättet att arbeta vara att anlita en fristående aktör som specialiserar sig just på denna roll – så som exempelvis Ifous har gjort i flera stora samverkansprogram.

I detta sammanhang rekommenderar utredaren också att undersöka möjligheten att tillåta skolhuvudmän att vara medelsförvaltare. Ifous menar att detta är en mycket bra och viktig fråga, men vill i tillägg till detta lyfta möjligheten att skolhuvudmän i samverkan med varandra kan bli medelsförvaltare – och då lämpligen genom ett oberoende ombud, såsom exempelvis Ifous.

11.2.2 Rekommendationer som stärker lärosätenas roll i utbildningssystemet

Utredaren rekommenderar lärosäten att ha en ingång för samverkan, med uppgift att hålla ihop samverkan kring utbildning och forskning, och lyfter fram regionala utvecklingscentra (RUC) som redan etablerad sådan ingång.

Ifous vill här framhålla att en sådan lösning inte nödvändigtvis förenklar för skolhuvudmän som önskar medverka i forskningssamarbeten eftersom de i så fall först måste välja vilket universitet eller högskola man ska vända sig till. Inte sällan blir det då det närmaste, eller ett lärosäte man redan tidigare haft någon form av kontakt med. Kanske upplever man rentav att man är skyldig att vända sig till "sitt RUC". En nationellt verksam, fristående aktör som kan organisera samverkan med vilket lärosäte som helst oavsett geografi skulle stärka huvudmännens möjlighet att i stället välja utgående från sina behov eller var den bästa forskarkompetensen finns. Ifous är ett exempel på en sådan oberoende aktör, som utgår från de frågor och de behov som skolhuvudmän och lärare ger uttryck för, och utgående från det vänder sig till forskargrupper runt om i landet med förfrågan om möjlighet och vilja till samverkan. Som fristående aktör möjliggör Ifous också att arrangera samverkan mellan skolhuvudmän runt om i landet, något som inte heller uppmantras eller förenklas om varje skolhuvudman är hänvisad till sitt närmaste RUC.

I detta sammanhang är det också värt att nämna att Ifous i sin roll som koordinator, administratör och kommunikatör i FoU-programmen avlastar forskarna i samverkansarbetet som ofta inte har utrymme för den sortens arbetsuppgifter.

11.2.5 Rekommendationer för att öka medelstilledningen för praktknära forskning

Ifous välkomnar utredarens rekommendation att öka medelstilledningen till praktknära forskning. Detta är ett gravt underfinansierat område samtidigt som stor vikt läggs vid evidensbaserad och vetenskaplig grund för undervisning och annan verksamhet genom hela utbildningssystemet – inte minst i den politiska diskussionen. Ofta påtalas också att kvaliteten i den pedagogiska, didaktiska och utbildningsvetenskapliga forskningen brister, men det glöms bort att det är en naturlig följd av underfinansiering. Ytterligare en kritik som ofta framförs mot skolan och skolforskningen är att den fastnar i traditionella banor.

Ifous vill här återknyta till inledningen och utredarens resonemang kring "praktknära" respektive "praktikutvecklande" forskning i kapitel 2.5, och understryka vikten av att då en ökning av medelstilledningen sker behöver det noga definieras till vilken typ av forskning dessa medel ska användas. En översikt över tillgänglig finansiering, så som utredaren föreslår, skulle säkert kunna ge ett gott underlag för ett sådant förtydligande.

Ifous menar att ett fortsatt och utökat uppdrag till Skolforskningsinstitutet att utlysa och utdela medel för praktikutvecklande forskning skulle vara en viktig åtgärd för att komma åtminstone en bit på väg i att åtgärda dessa brister.

Vidare föreslår Ifous att se över möjligheten att uppdra åt Vinnova, såsom varande Sveriges innovationsmyndighet, att utlysa medel för innovation och utveckling av undervisning i ett bredare perspektiv och inte bara vad gäller skolans digitalisering, där Vinnova hittills varit aktivt.

Stockholm den 15 augusti 2018

Marie-Hélène Ahnborg
Vd Ifous